

πειθὴ δὲ οἱ βάρβαροι ἐσρατοπέδευον καθ' ὁδὸν ὡς ἐν μίλιον μακρὰν τῶν Ἑλλήνων, γέτο κρέξένησε δυσπισίας καὶ ὑποψίας· τέλος δὲ, μετὰ πενήκοντα ἡμέρας ἔφθασαν εἰς τὰς ὄχθας τῆς ποταμῆς Ζαβάτε, ὅπερ Σέλων ὁ Κλέαρχος νὰ ἐμπρόσῃ νὰ κατανήσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς φανεράν ἔχθραν, συνδιειλέχθη μετὰ τῆς Τισσαφέρνης· τὸ δὲ τέλος τέτε ἦν, ὅτι τινὲς ἀξιωματικοὶ τῆς Κλεάρχου ἐσπειρον ζιζάνια καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, καὶ διὰ τῆτο ἔπρεπον νὰ παρρησιασθῶσιν ὅλοι εἰς τὸν Τισσαφέρνη, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴς ἐνόχης. Ὅθεν ἀπεφασίωθη νὰ γένη ἐκεῖ σύναξις ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ ἐξετασθῶσι καὶ νὰ παιδευθῶσιν οἱ παραβάται τῆς καθήκοντος αὐτῶν καὶ οἱ παραχοποιοὶ τῶν δύο στρατευμάτων· μάλιχα δὲ ὁ Μένων, ὁ ὁποῖος ὑπώπτευετο καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, διωρίσθη μετὰ τῶν λοιπῶν. Μετὰ ταύτην τὴν ὀλεσθίαν ἀπόφασιν, οἱ πέντε στρατηγοὶ, δηλαδὴ Κλέαρχος ὁ Λάκιον, Μένων ὁ Θετταλὸς, Πρόξενος ὁ Βοιωτὸς, Ἀργίας ὁ Ἀρκὰς, καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιοὸς, συνεισῆλθον τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν πηγὴν τῆς Περσικῆς στρατηγῆς, καὶ μετ' ἔ πολὺ ἀπὸ τῆς δοθέντος σημείῃς συνελύφθησαν, καὶ οἱ μὲν ὀπαδοῖτων ἐφονεύθησαν, αὐτοὶ δὲ σκαλέντες πρὸς τὸν βασιλέα, ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς ἐνώπιόν τε.

Οἱ Ἕλληνας μαθόντες τὸν φόνον τῶν στρατηγῶν, ἦσαν εἰς μεγάλην λύπην καὶ ἀπορίαν, ἐνδυμέμενοι, ὅτι ἀπείχον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τὰ μύρια σάδια (2000 μίλια), καὶ ἦσαν περικυκλωμένοι ἀπὸ μεγάλης ποταμῆς, ἀπεράντης ἐρήμης, καὶ ἀπὸ πολλὰ πολέμια ἔθνη, καὶ δίχα τροφῶν. Ἐν ταύτῃ τῇ γενικῇ θλίψει δὲν ἐφρόντιζον ἔτε νὰ φάγωσιν ἔτε ν' ἀναπαυθῶσιν· ὅλοι ἐσρεψαν τὰ ὄμματα πρὸς τὸν Ξενοφῶντα, νέον τινὰ Ἀ-

Θηναίων, ὅσις προσκληθεῖς εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τὸν Φίλον Πρόξενον, καὶ παρρησιασθεῖς εἰς τὸν Κύρον, ἐτιμήθη διαφερόντως καὶ ἐσράτευεν ἄχρι τῆδε ἐθελοντίας. Οὗτος ὁ Ξενοφῶν ὑπάρχει ὁ φημιζόμενος ἱστορικός, τοῦ ὁποῖα ἡ πολιτεία ἐφαίνετο ἰσότημος μὲ τὴν εὐγλωττίαν, εἰς ἣν ὑπερέβη ὅλες τὰς λοιπὰς. Οὗτος ἐν ὁ νέος στρατηγὸς ἐλθὼν πρὸς τινὰς λοχαγὰς (ἀξιωματικὰς) περὶ τὸ μεσονύκτιον παρέσησεν, ὅτι ἀναγκαστὴν ἦτο νὰ μὴ χρονοτριβῶσι παντάπασιν, ἀλλὰ νὰ προλάβωσι τὰς κακὰς τροπὰς τῶ ἐχθροῦ· ὅτι ὅσον καὶ ἂν ὦν ὀλίγοι τὸν ἀριῦμέν οἱ στρατιῶται, ἦσαν ἀκόμη φοβεροί, ὅταν δείξωσιν εὐτολμίαν καὶ ἀπόφασιν νίκης ἢ θανάτου· ὅτι ἡ μεγαλοκαρδία, καὶ ὄχι ἡ πληθὺς κατορθεύει τὰς νίκας· καὶ ὅτι πρὸ πάντων ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλες στρατηγὰς, διότι τὸ ἐσράτευμα χωρὶς στρατηγῶν ὁμοιάζει τὸ σῶμα χωρὶς ψυχῆς. Εὐθὺς ἐσυγκροτήθη συμβέλιον, ὅπερ παρευρέθησαν ὡς ἕκαστον ἀξιωματικοί, καὶ ὁ Ξενοφῶν προσκληθεῖς εἰς ἑμιλίαν, ἐσρῶσε κατὰ πλάτος ὅλα τὰ αἴτια, περὶ ὧν ἐλάλησε κατ' ἀρχὰς ἐπιπολαίως, καὶ διὰ συμβεβληῆς αὐτῶ ἐκλέχθησαν οἷδε οἱ στρατηγοί· ἀντὶ μὲν τῶ Κλεάρχου ὁ Δαρδανεύς Τιμασίων, ἀντὶ δὲ τῶ Σωκράτους ὁ Ἀχαιοὺς Ξανθικλῆς, ἀντὶ δὲ τῶ Ἀγίε οἱ Ὀρχομένιος Κλεάνωρ, ἀντὶ δὲ τῶ Μένωνος ὁ Ἀχαιοὺς Φιλήσιος, καὶ ἀντὶ τῶ Προξένου ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν.

Συναγαγόντες οἱ στρατηγοὶ πρὶν τῆς ἀνατολῆς τῶ ἡλίου τὰς στρατιώτας, παρεδάρρουνον αὐτὰς, καὶ μάλιστ' ὁ Ξενοφῶν λέγων, «στρατιῶται, ἡ φθορὰ τῶν ἀνδρείων ἀνδρῶν διὰ τὴν σμικροπρεπῆ προδοσίαν, καὶ ἡ κατάσασις ἡμῶν, ἐν ἣ εὐρισκόμεθα ἐγκαταλελειμμένοι καὶ ἀπὸ τῶ φίλου, εἶναι μὲν ἀξιοθρήνηται

ἡτα, ἀλλ' ἄς μὴ ἀπελπιδῶμεν, καὶ ἂν δὲν δυνηθῶμεν
 ἡνὰ νικῆσωμεν, ἄφες προτιμήτωμεν κάλλιον ἢ ἀποθᾶ-
 ἡνωμεν ἐνδόξως, παρὰ νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὲς βαρ-
 ἡβάρους, οἱ ὅποιοι θέλῃσι μᾶς βασανίσαι σκληρότατα.
 ἡἌς ἐνθυμηθῶμεν τὰς ἐνδόξους μάχας τῶν Πλαται-
 ἡῶν, Θερμοπυλῶν, τῆς Σαλαμίνας, καὶ ἄλλας πολ-
 ἡλας, ἐν αἷσι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἂν καὶ τὸν ἀριθμὸν
 ἡὸλίγοι, μαχόμενοι κατετρόπωσαν καὶ ἐνίκησαν τὰ ἀ-
 ἡναριθμητὰ Περσικὰ στρατεύματα, καὶ κατέστησαν εἰς
 ἡαυτὲς διὰ παντὸς τρομερὸν τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων.
 ἡἩμεῖς διὰ τὴν ἀνίκητον αὐτῶν ἀνδρίαν δὲν γνωρίζομεν
 ἡτὰ νῦν ἄλλον ἀνώτερον ἐπὶ τῆς γῆς πλὴν τῶν Θεῶν,
 ἡἢτε ἄλλην εὐδαιμονίαν πλὴν τῆς ἐκ τῆς ἐλευθερίας.
 ἡΚαὶ αὐτοὶ οἱ Θεοὶ, οἱ ἐκδικηταὶ τῆς ἐπιτορκίας καὶ μάρ-
 ἡτυρες τῆς προδοσίας τῆ ἐχθρῆ, θέλῃσιν εἶναι ἡμέ-
 ἡτεροι βοηθοί· καὶ ἐπειδὴ παρωργισθῆσαν διὰ τὴν πα-
 ἡράβασιν τῶν ὄρκων, καὶ εὐδοκῆσι τὲς μὲν ὑπερηφάνους
 ἡνὰ ταπεινῶνωσι, τὲς δὲ ταπεινὰς νὰ ὑψώνωσι, διὰ τῆ-
 ἡτο θέλῃσι μάχονται καὶ αὐτοὶ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐπειδὴ
 ἡλοιπὸν, ὧ συστρατιῶται, δὲν ἔχομεν ἄλλην καταφυ-
 ἡγὴν καὶ ἐλπίδα, παρὰ τὴν νίκην, ἣτις ἀνταμείψει
 ἡἡμᾶς ἀφθόνηως ἀντὶ παντὸς ἀγῶνος, κρίνω ἄξιον, εἰ
 ἡδοκεῖ ἄρεσόν, ὅτι, διὰ νὰ γένη ἡ ἀναχώρησις ἡμῶν
 ἡἐλευθερὰ καὶ ταχύτερα, ἢ θελεν εἶδαι ὠφελιμώτε-
 ἡρον ἢ ἀφήσωμεν τὰ περιττὰ σκεύη, λαμβάνοντες μόνον
 ἡτὰ ἀναγκαιότατα.“ Ὅλοι οἱ στρατιῶται ὑψώσαν τὰς
 χεῖρας πρὸς σημεῖον ἀποδοχῆς καὶ ὑπακοῆς, καὶ παρευ-
 ἡθὺς ἔκαυσαν τὰς σκηναὺς καὶ ἀμάξας, καὶ διαμερίσαντες
 ἀναμεταξύτων τὰ ἀναγκαιότατα πράγματα, κατέ-
 καυσαν τὰ λοιπὰ.

Ὁ μὲν Χειρίσοφος, ὁ Λακεδαιμόνιος στρατηγός,

διώκει τὴν ἐμπρόσθιον φυλακὴν, ὁ δὲ Ξενοφῶν μετὰ τῷ Τιμασίωνος τὴν ὀπίσθοφυλακὴν. Ὅλοι ἐκινήθησαν πρὸς τὰς πηγὰς τῶν μεγάλων ποταμῶν, διὰ γὰρ περάσωσιν, ὅπερ ἦσαν ῥιχόβατοι ἀλλ' ἐπολύ προῆλθον, καὶ εὐθὺς ἐδίωκον αὐτὰς οἱ τοξόται καὶ οἱ σφενδονῆται τῷ ἐχθρῷ διοικέμενοι ὑπὸ τῷ Μιθριδάτῃ, ἐνοχλῶντες τὰς ὀπίσθοφύλακας, καὶ πληγώσαντες πολλὰς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ὄντες βαρέως ὤπλισμένοι καὶ δίχως ἵππων, δὲν ἐδύναντο ν' ἀντισταθῶσι. Τότε ὁ Ξενοφῶν καθώπλισεν ὡς 200 ῥοδίας μὲ σφενδόνας, καὶ ἀνεβίβατε πενήκοντα ἄλλας ἐπάνω εἰς τὰς σκευοφόρους ἵππους, ὥστε, ὅτε ὁ Μιθριδάτης ἦλθε πάλιν εἰς μάχην μὲ περισσύτερον εὐράτευμα, τὸν ἐδίωξαν οἱ Ἕλληνες ὀπίσσω μετὰ φθορᾶς, καὶ ἔτις ἀνεχώρησαν ἡσύχως τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ἕως ἔφθασαν εἰς τὴν Λάρισσαν τὴν πρὸς τὰς ὄχθας τῷ ποταμῷ Τίγρητος, καὶ ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν εἰς ἄλλην ἐρημον πόλιν ὀνομαζομένην Μέσπιλα, ὅπερ ὡς τέσσαρα μίλια μακρὰν ἐπεφάνη ὁ Τισσαφέρνης ἔχων ὅλον τὸ εὐράτευμα παρατεταγμένον, ὅσιν ὅμως μετὰ πολλὰς ἀκροβολισμὰς ἐβιάσθη ν' ἀναχωρήσῃ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, βλέπων ὁ Ξενοφῶν, ὅτι ὁ Μιθριδάτης ἐκυρίευσεν ἕνα λόφον, ἐπὶ τὸν ὅποιον ἦσαν ἠναγκασμένοι οἱ Ἕλληνες γὰρ πορεύσασθαι, ἔλαβεν ὀλίγους στρατιώτας, καὶ ἀναβὰς μετὰ σπεδῆς εἰς τὴν κορυφὴν τῷ πλησίον βουνῷ, ἐδίωξεν ἐκεῖθεν εὐκόλως τὰς βαρβάρους καὶ ἐπορεύθη μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν ἀσφαλῶς εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπερ εὐρέθησαν πολλαὶ τροφαὶ, μ' ὅλον ὅτι ὁ Τισσαφέρνης ἔκαυσε πρότερον καὶ ἠρήμωσε τὴν χώραν ὅσον ἐδυνήθη.

Οἱ Ἕλληνες εὐρίσκοντο ἤδη ἐκκείμενοι εἰς μεγά-

λητέρες κινδύνες, εἰκέρποτε, ὄντες περικυκλωμένοι
 ἐκ μὲν τῆ ἑνὸς μέρους ἀπὸ τὸν Τίγγρητα, ἐκ δὲ τῆ ἑ-
 τέρας ἀπὸ ἀπρόσιτα ἔρη κατοικίμενα ἀπὸ τῆς Καρδέ-
 χας, ἄγριον ἔ πολεμικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον, ὡς λέ-
 γει ὁ Ξενοφῶν, κατέκοιτε διὰ τὸ δύσβατον τῆ δρόμου
 σράτευμα 120,000 Περσῶν ἕως ἐνός. Ἀλλ' οἱ Ἕλλη-
 νες μὴ ἔχοντες πλυσία διὰ τὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν, ἔ
 ἐπειδὴ ὁ οἶα τῶν βενῶν δρόμος ἠδῆγει εἰς τὰς καρ-
 ποφόρες τῆς Ἀρμενίας πεδιάδας, ἀπεφάσισαν νὰ πο-
 ρευθῶσι διὰ τῆς. Οἱ Καρδέχοι ἔμαθον εὐθὺς τὸν ἐρ-
 χομὸν τῶν Ἑλλήνων· μὴ ὄντες δὲ προητοιμασμένοι εἰς
 ἀντίστασιν, ἐκυρίευσαν τὰς κορυφὰς τῶν βράχων ἔ βε-
 νῶν, ἔ ἐκείθεν ἐτόξευον ἐπὶ τῆς Ἑλληνίας ῥίπτοντες
 ἀπὸ τῶν λόφων μεγάλας πέτρας κάτω εἰς τῆς δρό-
 μους, ὅθεν διέβαινον ἐκεῖνοι, ἔ ἐνοχλῶντες αὐτῆς ἀπὸ
 διάφορα ἄλλα μέρη. Ἡ φθορὰ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἦτο
 μὲν μεγάλη, ἀλλὰ διὰ τὴν κακοκαιρίαν ἔ πείναν,
 ἐκτὸς τῆς ἐνοχλητικῆς ἑπταήμερον πορείας, καὶ διὰ
 τὴν παντοτεινὴν ἀνάγκην τῆ νὰ μάχωνται καθ' ὅλην
 τὴν διάβασιν, ἔπαθον ἐνταῦθα περισσοτέρους κόπες
 ἔ ταλαιπωρίας, παρέξ ἀπὸ τῆς Πέρσας εἰς ὅλην τὴν
 ἐκστρατείαν.

Μετ' ἔ πολὺ ἴδον πάλιν ἑαυτῆς ἐκκειμένους εἰς
 νέες κινδύνες· ἐπειδὴ φθάσαντες εἰς ποταμὸν 200 πο-
 δῶν (δύο πλέθρων) τὸ πλάτος, ὀνομαζόμενον Κεν-
 τρίτην, ὁ ὁποῖος διαχωρίζει τὰ Καρδέχια ἔρη ἔ τὴν
 Ἀρμενίαν, ἔσησαν αὐτῆ διὰ τὴ ἀντικολεμῶσι τῆς κα-
 τὰ νώτων Καρδέχας ἔ τῆς ἐντοπίες στρατιώτας τῶν
 Ἀρμενίων, οἱ ὁποῖοι ἐφύλαττον τὸ ἀκέναντι μέρος τῆ
 ποταμῆ. Ματαίως ἠγωνίζοντο οἱ Ἕλληνες νὰ περάσω-
 σιν· ἐπειδὴ τὸ νερὸν ἐφαίνετο ὑπεράνω τῶν μασιῶν,

ἔ αὐτοὶ ἤσπάζοντο ἀπὸ τὴν ὄρμην τῆ ρεύματος, μὴ δύναμενοι ν' ἀντικαλαίωσι διὰ τὸ βάρος τῶν ἔπλων· ἀλλὰ κατὰ τύχην εὔρον ἄλλον τόπον ἔχι τόσον βαθὺν, διὰ τῆ ὁποῖε τινὲς σρατιῶται ἴδον τὴς ἐντοκίης διαβαίνοντας. Ἐνταῦθα ἐχρειάζετο μεγάλη ἐπιδεξιότης, προσοχὴ ἔ ἀνδρία, διὰ νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῆ ἐχθρῆ ἔ ἀπὸ τὰ δύο μέρη· τελευταῖον δὲ, διέβη τὸ σράτευμα τὴν πρῶταμὸν διχα πολλῆς φθορᾶς.

Ἐντεῦθεν ὠδοιπόρην ἔπειτα οἱ Ἑλληνας μὲ περισσοτέρην ἀνάπαυσιν, οἱ ὁποῖοι περάσαντες τὴν πηγὴν τῆ Τίγρητος, ἴφθασαν εἰς τὸν Τηλεβόαν, ποταμίδιόν τι ὠραῖον ἔ ἔχον πολλὰς κώμας περὶ τὰς ὄχθας. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ δυτικὴ Ἀρμενία, διοικεμένη ἀπὸ τὸν ὑπαρχον Τηρίβαζον, ὁ ὁποῖος, ὅτε εὕρισκετο εἰς τὴν αὐλήν, εἶχε τὴν τιμὴν τῆ νὰ βοηθῆ, ὡς εὐνέσατος, τὸν βασιλέα ἀναβαίνοντα ἐπὶ τὸν ἵππον. Αὐτὸς ὑπεσχέθη εἰς τὴς Ἑλληνας τροφὰς ἔ ἐλευθέραν τὴν διόδον ἐπὶ συμφωνίᾳ τῆ νὰ μὴ διαρκάζωσι διαβαίνοντες, τὸ ὁποῖον ἔ ἐδέχθησαν ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἔ ἔβαλον εἰς πράξιν. Ὁ Τηρίβαζος παρηκαλέθει πάντοτε τὸ Ἑλληνικὸν σράτευμα ὀλίγοντι μακράν. Ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἔπεσε πολλὴ χιὼν, ἡ ὁποῖα ἠνώχλησεν ἐκ ὀλίγον τὴς Ἑλληνας· ἔ αἰχμάλωτός τις εἶπεν, ὅτι ὁ Τηρίβαζος ἐμελέτα νὰ τὴς προσβάλη εἰς τὰ σενὰ τῆ ὄρης, ὅθεν ἔμελλον ἀφεύκτως νὰ περάσωσι. Τότε προκαταλαβόντες αὐτοὶ τὰ σενὰ, ἔτρεψαν τὸν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν· ἔ περιπατήσαντες ἡμέρας τινὰς διὰ τῆς ἐρήμου, διέβησαν τὸν Εὐφράτην πλησίον τῶν πηγῶν βρεχόμενοι ἔως τῆ ὀμφαλῆ. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔπαθον πολλὰ ἐξ αἰτίας τῆ ἀνέμου βορρᾶ, ὁ ὁποῖος φουσῶν ἐναντίος, ἔπνιγε τὴν ἀναπνοὴν τόσον, ὡς

ἔκριναν εὐλογον νὰ προσφέρωσι θυσίας εἰς τὸν Αἴολον, μεθ' ὃ ἐκόπασεν. Ἐπειτα περιεπάτην ἐν τῇ χιόνι, ἣ ὁποία ἦν ἐξ ποδῶν βαθεία, δι' ὃ πολλὰ ἀνδράποδα ἔυποζύγιζ ἐφθάρησαν, ἔως τριάκοντα σρατιῶται ἀπέθανον· εὐρόντες δὲ πολλὰ ξύλα, ἀνῆψαν διὰ νυκτὸς πολλὰς πυρές. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ τῆς χιόνος, ἔτι πολλοὶ αὐτῶν κυριευόμενοι ὑπὸ ἀδυναμίας ἔτι λιποθυμίας διὰ τὴν ὑπερβολικὴν πείναν, ἔκειντο ἡμιθανεῖς· ὅτε δὲ ἐλάμβανον τροφήν, ἐνδυναμήμενοι πάλιν περιεπάτην.

Μεθ' ἑπτὰ ἡμέρας, ἔφθασαν εἰς τὸν ποταμὸν Ἀραξόν, ὀνομαζόμενον ἔτι Φάσιν, ὡς ἑκατὸν πόδας πλατύν. Μετὰ δύο ἡμέρας ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ Φασιανοὶ, Χάλυβες ἔτι οἱ Τάσχοι, ὃ ὅποιοι φυλάττοντες τὸ πέραμα τῶν βενῶν, ἐζήτην νὰ ἐμποδίσωσι τὴν κατάβασιν εἰς τὴν πεδιάδα. Οἱ Ἕλληνες βλέποντες τὴν μάχην ἀφύκτον, ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσιν ἐκείνην τὴν ἡμέραν· ἔτι ὁ Ξενοφῶν παρατηρήσας, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐφύλαττε μόνον τὴν συνειδησμένην ὁδόν, τὸ δὲ ὄρος ἦτο τριῶν μιλίων (160 σταδίων) πλατὺ, ἐπρόβαλεν εἰς τὰς σρατηγὰς νὰ σείλωσι μέρος τῆς σρατεύματος, διὰ νὰ κυριεύσῃ τὰς κορυφὰς τῆς βενῆς, τὸ ὅποιον ἠμπόρει νὰ γένη εὐκόλως ἔτι ἀνυπόπτως, ὅταν ἐκεῖνοι μὲν περιπατῶσι νυκτὸς, αὐτοὶ δὲ κάμωσι πλασὴν μάχην εἰς τὸν κοινὸν δρόμον, διὰ νὰ ἐναχολῶσι τὰς βαρβάρους. Τέττε δὲ γενομένη, ὁ ἐχθρὸς ἐτράπη εἰς φυγὴν, ἔτι ἡ διάβασις ἔμεινεν ἐλευθέρα. Κατὰ τῆτον τὸν τρόπον, μετὰ δώδεκα ἢ δεκαπέντε ἡμέρας, ἔφθασαν εἰς ὑψηλότετον ὄρος ὀνομαζόμενον Θέχην, ὅθεν ἐφαίνετο ἡ θάλασσα· οἱ δὲ πρῶτοι, ὅσοι τὴν ἴδον, ἔκραζον πολὺν χρόνον ἠγαλλόμενοι καὶ χαίροντες, ὡσε

νομίσας ὁ Ξενοφῶν, ὅτι ἡ προφυλακὴ ἠνωχλείτο ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, ἔδραμεν εἰς βοήθειαν· ἐλθὼν δὲ πλησιέστερον, ἤκουσε τῶν στρατιωτῶν κραζόντων θάλασσα! θάλασσα! Ὁ φόβος μετεβλήθη εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν· καὶ ὅταν ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν, δὲν ἠκέστο παρὰ συγκεχυμένη βοή πάντων τῶν στρατιωτῶν κραυγαζόντων, θάλασσα! θάλασσα! Τότε δακρύνοντες ὑπὸ χαρᾶς ἐνηγκαλίζοντο τὰς στρατηγὸς καὶ λοχαγὸς, καὶ μὴ ἀναμένοντες τὴν προσαγὴν, σωρεύσαντες πολλὰς λίθους, ἔσησαν τρόπαιον μὲ τεθλασμένας ἀσπίδας καὶ ἄλλα εἶδη ὀπλων.

Ἐκεῖθεν ἐπροχώρησαν πρὸς τὰ τῆς Κολχίδος ὄρη, τῶν ὁποίων τὸ ὑψηλότερον ἐκυρίευσαν οἱ ἐγχώριοι. Οἱ Ἕλληνες παραταχθέντες εἰς τὰς πρόποδας τέτυτε τῆ ὄρους, ἠτοιμάζοντον ἀναβῶσιν εἰς αὐτὸ ὡς δυσανάβατον· ἀλλ' ὁ Ξενοφῶν δὲν ἔκρινεν εὐλόγον νὰ χωρήσωσι διατεταγμένοι εἰς γραμμὴν, ἀλλὰ διεμερισμένοι κατὰ λόχους, συμπεραίνων, ὅτι οἱ στρατιῶται δὲν ἐδύναντο νὰ μείνωσιν ἐν τῇ τάξει διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆ ὄρους, τῆ ὁποίας ὁ τόπος ὦν ποτὲ μὲν ὀμαλὸς, ποτὲ δὲ δυσανάβατος, ἤθελε τὰς κάμη ν' ἀποδειλιάσωσιν. Αὕτη ἡ συμβεβηλὴ ἐκρίθη εὐλογοφανὴς, καὶ τὸ σράτευμα διετάχθη τέτρω τῷ τρόπῳ. Οἱ μὲν ὀπλίται διεμερίσθησαν εἰς ὀγδοήκοντα εἰχὸς (ἀράδας), ὧν ἕκαστος συνίστατο ὡς ἀπὸ ἑκατὸν ἀνδρώπων, οἱ δὲ ψιλοὶ, 1800 τὸν ἀριθμὸν, ἦσαν διηρημένοι εἰς τρία τάγματα, τὸ μὲν ἐκ δεξιῶν, τὸ δὲ ἐξ ἀριστερῶν, καὶ τὸ τρίτον κατὰ τὸ μέσον. Ἀφ' ἧ οἱ στρατηγοὶ παρεθάγγυναν τὰς στρατιώτας παριστάντες, ὅτι αὐτὸ ὑπῆρχε τὸ ὕψατον ἐμπόδιον, καὶ ἐπεκαλέσαντο τὰς θεὰς βοηθὰς, τὸ σράτευμα ἀνέβαινον. Ὁ ἐχθρὸς δὲν ὑπέμεινε εἰς

τὴν ὁρμὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐστράπη εἰς φυγὴν, καὶ ἐκεῖνοι περάσαντες τὸ ὄρος, ἐσάθησαν εἰς τὰς κώμας, ὅπου εὗρον πλεσιοπαρόχως τροφάς. Ἐνταῦθα συνέβη πολλὰ παράξενον συμβεβηκός, τὸ ὅποιον πρῆξένησεν εἰς τὸ στρατεύμα μεγάλην ταραχὴν καὶ τρόμον· διότι εὐρόντες οἱ στρατιῶται πολλὰ σμήνη μελισσῶν, ἃ φαγόντες ἀπὸ τῆς μέλιτος, ἐκυριεύθησαν ἀπὸ σφοδρῆς ἐμετῆς καὶ δυσεντερίας μὲ παραληρήματα, καὶ οἱ μὲν ὀλιγώτερον ἄρρώστοι ἦσαν ὡς μεθυσμένοι, οἱ δὲ λοιποὶ, ἦτοι ὡς παράφρονες ἢ μανιώδεις, ἢ ὡς ἡμίθνητοι. Ἡ γῆ ἦτον ἐσκεπασμένη ἀπὸ σώματα, ὡς ὅτε συμβαίνει μετὰ τὴν φθορὰν ἐνὸς στρατεύματος. Ἀλλ' ἔδει αὐτῶν ἀπέθανε· τὸ δὲ κακὸν ἔπαυσε τὴν ἀκόλεθον ἡμέραν περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν, καθ' ἣν ἤρξατο. Τῇ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ ἡμέρᾳ περιεπάτην μὲν οἱ στρατιῶται, ἀλλ' ἀδύνατοι ὡς ἀπὸ δρασικὸν ἰατρικόν.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασαν εἰς Τραπεζῆντα, Ἑλληνικὴν ἀποικίαν τῶν Σινωπέων, κειμένην ἐπὶ τὸν εἰξείνον κόλπον ἐν τῇ Κολχίδι· καὶ μέναντες αὐτῷ τριάκοντα ἡμέρας, ἐθυσίασαν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν εἰς Δία τὸν σωτήριον, εἰς τὸν Ἡρακλέα ἢ εἰς τὸς ἄλλους θεοὺς, τὴν θυσίαν τῆς εὐτυχῆς αὐτῶν ἐπιστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα, πανηγυρίσαντες ἢ τὸς γυμνικὰς ἀγῶνας τῆς δρόμου πεζοὶ ἢ ἔφιπποι, τῆς πάλης, τῆς πυγμῆς καὶ τῆς παγκρατίου, μετὰ πολλῆς πανηγύρεως καὶ πομπῆς (1). Ὁ Ξενοφῶν διηνοήθη νὰ τὸς σερεώσῃ αὐτῷ,

(1) Εἰς τὴν Τραπεζῆντα ἀπεφάσισαν οἱ Ἕλληνες νὰ καταπλεύσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἢ σείλαντες τὸν Χειρίσοφον πρὸς Ἀναξίβιον, τὸν Λακεδαιμόνιον ναύαρχον, διὰ νὰ ζητήσῃ πλοῖα, ἀνέμενον τρεφόμενοι ἀπὸ λάφυρα τῶν βαρ-

καὶ νὰ Σμελιώσῃ Ἑλληνικὴν ἀποικίαν, τὸ ὁποῖον καὶ
τινες ἐδέχθησαν· ἀλλ' ὁ σκοπὸς τε ἔμεινεν ἄπρακτος
διὰ τὰς φθονερεῖς, οἱ ὅποιοι παρίστων τῆτο εἰς μὲν τὸ
εὐράτευμα ὡς ἐντιμον πρόφασιν τῆ νὰ τὰς ἐγκαταλίπῃ,
εἰς δὲ τὰς ἐγχωρίδας ὡς σκοπὸν τῆ νὰ ὑποδαλώσῃ τὴν
χώραν. Τῆτο μόνον τὸ καλὸν πρὸξένησεν αὐτὸς ὁ Σό-
ρυβος, ὅτι οἱ ἐγχωριοὶ ἐπεμελήθησαν φιλικῶ τῶ τρό-
πῳ νὰ ἐπιταχυώσιν ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν ἀναχώρησιν
τῶν Ἑλλήνων, συμβουλευόντες αὐτὰς νὰ Σαλασσοπο-
ρήσωσιν, ὡς ἀσφαλέστερον, καὶ ὑποχόμενοι νὰ δώσωσι
τὰ ἀναγκαῖα πλοῖα.

Ἐμβάντες λοιπὸν οἱ Ἕλληνες, ἔφθασαν τὴν ἀκό-
λεθον εὐτυχῶς ἐν τῶ λιμένι τῆς Σινώπης, ἔπε ὁ Χει-
ρίσοφος ἀπήντησεν αὐτοῖς ἔχων ὀλίγας τριήρεις· ἀν-
τι δὲ τῶν ἐλπιζομένων χρημάτων εἶπε μόνον, ὅτι θέ-
λασι λάβῃ τὸν μισθὸν, ὅταν περάσωσι τὸν Εὐξείνιον πόν-
τον. Αὕτη ἡ ἀπόκρισις πρὸξένησε γογγυσμὸς καὶ πο-
λὸν Σόρυβον μεταξύ τῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι ἀπεφά-
σισαν νὰ ἐκλέξωσιν ἕνα μόνον στρατηγὸν, καὶ ἐλθόντες
παρεκάλεον τὸν Ξενοφῶντα ν' ἀναδεχθῆ τὴν ἀρχιστρα-
τηγίαν· αὐτὸς δὲ ἀπέβαλε τῆτο κοσμίως, καὶ κατέπει-
σε νὰ ἐκλέξωσι τὸν Χειρίσοφον. Ἀλλ' ἡ ἐξουσία τῆτε
διήρκεσε μόνον ἕξ ἢ ἑπτὰ ἡμέρας· διότι μόλις ἔφθα-
σαν εἰς τὴν Ἡράκλειαν, καὶ οἱ στρατιῶται ὑσέρησαν αὐ-
τὸν τῆ ἀξιόματος, μὴ θέλοντα νὰ λάβῃ δυνασικῶς
χρήματα ἀπὸ τὰς κατοίκους ταύτης τῆς πόλεως, τῆς

βάρων· τέλος δὲ μὴ ἔχοντες τροφὰς, ἔφθασαν τὴν τρίτην
ἡμέραν περιπατῶντες εἰς Ἰερασῆντα, πόλιν Ἑλληνικὴν,
ὅπε μείναντες δέκα ἡμέρας, καὶ ἀπαραιθμήσαντες τὰς ὀπλί-
τας, ὡς 8000 τὸν ἀριθμὸν, ἐμίσευσαν καὶ ἔφθασαν εἰς Κο-
τύορα, ὅπε ὁ Ξενοφῶν διενεόηθη νὰ κτίσῃ ἀποικίαν,

ὁποίας ἔσης Ἑλληνικῆς ἀποικίας, ἔτε ὁ Ξενοφῶν ἤθελε νὰ συγκατανεύσῃ. Ὅθεν οἱ στρατιῶται ψευθέντες τῆς ἐλπίδος τῆ νὰ διαρκάσωσιν, ἔκαμον ἀποσασίαν καὶ διηρέθησαν εἰς τρία μέρη, τὰ ὅποια διεχωρίσθησαν μὲν ἀπὸ τῆς βαρβάρους ἐχθρῆς, ἠνώθησαν δὲ πάλιν εὐτυχῶς εἰς τὸν λιμένα τῆς Κάλπης, καὶ καταστῆσαντες ὡς τοπρότερον τὴν διοίκησιν, ἐχειροτόνησαν στρατηγὸν ἀντὶ τῆ ἐνταῦθα ἀποθανόντος Χειρισόφου τὸν Νέωνα, καὶ ἔκαμον δόγμα νὰ ζημιώσωσι μὲ θάνατον ἐκεῖνον, ὅσις προβάλλῃ τῆ λοιπῆ τὴν διαίρεσιν τῆ στρατεύματος· ἔχοντες δὲ σπάνιον τροφῶν, ἠναγκάσθησαν νὰ διασπαρῶσιν εἰς τὰς κώμας, ἔπει οἱ ἵππεῖς τῆ Φαρναβάξου μετὰ τῶν ἐγχωρίων ἐφόνευσαν ὡς πεντακοσίους αὐτῶν, οἱ δὲ λοιποὶ φυγόντες ἐπὶ τὸ ὄρος, ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα, ὁ ὅποιος ἔπειτα τῆς ἔφερε διὰ πλατέος λόγγου, ὅπως ὁ Φαρνάβαξος ἔσῃσε τὸ στρατεύματι διὰ ν' ἀποκόψῃ τὴν δίοδον· ἀλλ' αὐτοὶ νικήσαντες αὐτὸν κατὰ κράτος, ἐκινήθησαν πρὸς τὴν Χρυσόπολιν τῆς Χαλκηδόνος, καὶ λαβόντες καθ' ὁδὸν πολλὰ λάφυρα, ἐπορεύθησαν εἰς τὸ Βυζάντιον.

Ἐντεῦθεν ὠδήγησεν αὐτῆς ὁ Ξενοφῶν πρὸς τὸν Σαλμυδησσὸν εἰς δέλευσιν Σεύθου, τῆ Θρακικῆ βασιλείας, ὅσις σείλας πρέσβεις, παρεκάλει αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν τε, διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν πατρικὴν βασιλείαν, ἀφ' ἧς ὑσερήθη ἀπὸ τῆς ἐχθρῆς τε. Αὐτὸς ὑπεσχέθη μὲν εἰς τὸν Ξενοφῶντα καὶ εἰς τῆς στρατιώτας πολλὰ, ὅτε δὲ ἀπήλαυσε τῆ πολεμῆν, ἔ μόνον δὲν ἐφύλαξε τὰς ὑποχέσεις, ἀλλ' ἔτ' ἔδωκε καὶ τὸν συμφωνηθέντα μισθόν. Ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἤλεγχεν αὐτὸν ὑπερβολικὰ διὰ τὴν παράβασιν τῆς συμφωνίας, ἐγκαλῶν ὡς αἴτιον τῆς τοιαύτης ἀπιστίας τὸν ὑπηρέτην τε

Ἡρακλείδην, ὁ ὅποιος ἤλπιζε νὰ ὠφελήσῃ τὸν βασιλέα τε, μὴ δίδῃς μικρὰν ποσότητα χρημάτων, καὶ διὰ τὴν παραβαίνων τὴν δικαιοσύνην, πίσιν καὶ τιμὴν, τὰ ὅποια προτερήματα πρέπει νὰ ἦναι εἰς τὸν βασιλέα ἐγκριτώτερα παρὰ πᾶντα, ὡς ὠφελῆντα πολὺ εἰς τὴν ὑπόληψίν τε καὶ συντείνοντα εἰς τὴν καλὴν ἔκβασιν τῶν ὑποθέσεων καὶ εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς βασιλείας. Αὐτὸς δὲ ὁ παράνομος ὑπηρέτης θεωρῶν τὴν μὲν τιμὴν, ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην ὡς ψιλὰς χιμαῖρας, τὸ δὲ χρυσίον ὡς τὴν μόνην ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, δὲν ἐφρόντιζε παρὰ νὰ πλετήσῃ οἰωδῆποτε τρόπῳ, καὶ ἔκλεπτεν ἀφόβως τὸν μονάρχην τε καὶ τὸς ὑπηκόους. “Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, ἔλεγεν ὁ Ξενοφῶν, καὶ μάλιστα ὁ ἐν ἀξιώμασι, πρέπει νὰ τηρῇ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀρετὴν καὶ τὰς ὑποχέσεις τε ὡς τὸν πολυτιμώτατον θησαυρὸν, καὶ ὡς βέβαιον ἄσυλον καὶ ἀσφαλὲς σήριγμα εἰς ὅλα τὰ συμβεβηκότα τῆς ζωῆς“. Ὁ Ἡρακλείδης ἦτο μᾶλλον ἀξιοκατάκριτος διὰ τὴν πρὸς τὸ σράτευμα ἀδικίαν ὡς Ἕλληνα ἐκ γενετῆς, καὶ ὄχι Θράξ· ἀλλ’ ἡ φιλαργυρία ἔσβεσεν ἐκ τῆς καρδίας τε πᾶσαν συναίδησιν τιμῆς.

Ἐν ᾧ ἡ λογοτριβὴ μεταξὺ Σεύθου καὶ Ξενοφῶντος ἠύξησε τὰ μέγιστα, ἔρχονται Χαρμίνος καὶ Πολύεικος, οἱ πρέσβεις τῆς Λακεδαιμόνου, καὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῆς Τισσαφέρνης καὶ Φαρναβάξου, καὶ ὅτι ὁ Θίμβρων ἐμίσεισεν ἤδη μὲ τὸν σόλον, ὑποχόμενος ἐν δαρεικὸν τῆ μηνὸς ἑκάσῳ στρατιώτῃ, δύο δὲ τοῖς λοχαγοῖς (ἑκατοντάρχαι), καὶ τεσσαρὰ τοῖς στρατηγοῖς, εἰάν ἤθελον νὰ ἔμβωσιν εἰς τὴν ἐκστρατείαν. Ὁ Ξενοφῶν ἔσερξε, καὶ λαβὼν διὰ μεσιτείας τῶν πρέσβων μέρος τῆ χρεωσθε-

νε μιοῦ, ἔπλευσεν εἰς Λάμψακον μὲ τὸ σράτευμα συγ-
 ισάμενον τότε ὡς ἀπὸ 6000 ἀνδράπων, καὶ ἐντεῦθεν
 εἰς Πέργαμον, πόλιν πλησίον τῆς Τρωάδος· ἀπαντή-
 σας δὲ πλησίον τῆς Παρθενίης, ὅπερ ἐτελειώθη (1) καὶ
 ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἑλλήνων, ἄρχοντα Πέρσην ἐνδοξον
 ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν Περσίαν, ἔλαβεν αὐτὸν σὺν γυναι-
 κὶ καὶ τέκνοις καὶ πάντα τὰ πράγματα, καὶ ἔτις ἐδειξε
 πᾶσαν ἐλευθεριότητα πρὸς τὴν στρατιάν, ἀνταμεί-
 νας αὐτὸς ἀξίως ἀντὶ τῆς ζημίας. Τελευταίον, ἦλθε καὶ
 ὁ Θιμβρων, ὁ ὁποῖος ἐνώσας τὴν μετὰ τῷ Ξενοφῶντος
 Ἑλληνας μὲ τῆς ἑαυτῆ, καὶ λαβὼν τὴν διοίκησιν παν-
 τὸς τῆς στρατείας, ἐκινήθη κατὰ τῷ Τισσαφέρνῃ καὶ
 Φαρναβίξῃ.

Τοιοῦτο τέλος ἔλαβεν ἡ ἐκστρατεία τῆς Κύρου. Ὁ
 Ξενοφῶν, ὅστις συνέγραψεν ὡραιότατην αὐτῆς ἱστορίαν
 (περὶ ἀναβάσεως Κύρου), ἀριθμῆι, ἀφ' ἧ καὶ ἐμίσεισε
 τὸ σράτευμα τότε τῷ ἡγεμόνῳ ἐκ τῆς Ἐφέσου ἕως ἧ
 ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης, 530 παρασάγγας
 (μίλια) καὶ 93 σαδμῆς· ἐν δὲ τῇ ἐπιστροφῇ αὐτῶν ἀπὸ
 τῆς τόπῃ τῆς μάχης ἕως εἰς τὰ Κοτύωρα, πόλιν κει-
 μένην παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Εὐξείνης πόντου, 620 πα-
 ρασάγγας καὶ 122 σαδμῆς· προδέττων δὲ καὶ τὴν δύο
 ἀριθμῆς λέγει, ὅτι ὁ ἀριθμὸς συμπάσης τῆς οὐδῆ, τῆς
 ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, ἦσαν 1155 παρασάγγαι
 καὶ 215 σαδμοί. Ὁ δὲ καιρὸς ὅλης τῆς ἐκστρατείας, συν-
 αριθμημένων καὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀναπαύσεως, ἦσαν δε-
 κατέντε μῆνες. Αὕτη ἡ ἀναχώρησις τῶν δέκα χιλιά-
 δων Ἑλλήνων ἐθεωρεῖτο πάντοτε παρὰ τῶν ἐμπειρο-

(1) Κατὰ Ξενοφῶντα παύει εἰς τὰ Κοτύωρα, ὅπερ εἰσ-
 ἔβησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ πλοῖα.

πολέμων ὡς ἀμίμητον ἐπιχείρημα, καὶ τῆτο ἐνέπνευσεν ὀπωσῆν εἰς τὰς Ἑλληνας μετέπειτα καταφρόνησιν τῆς δυνάμεως τῶν Περσῶν, καὶ τὰς ἐδίδαξεν, ὅτι τὸ βασιλειόν των ὑπῆρχεν εὐάλωτον, καὶ ὅτι ἡ εἰσβολὴ εἰς τὴν Περσίαν ἦτο μόνον ἡ καταδίωξις ἐνὸς φεύγοντος ἔχθρῳ, ὁ ὁποῖος ἐδείκνυε προσφέρων νίκην μᾶλλον, ἢ μάχην.

Ἐν τῷ μεταξῷ, ἐν ᾧ ἡ Ἑλὰς ἠύξανε τὴν φήμην εἰς τὴν Περσίαν, ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἐξέκλινε τῆς τιμῆς κατ' οἶκον· καὶ μ' ὅλον ὅτι εἶχεν ἤδη ὀλίγην εὐκαιρίαν τῷ ἀναπαυθῆναι διὰ τὰς τελευταίας ταραχὰς, ἔτρεφεν ἔτι ζιζάνια καὶ διχονοίας, καὶ οἱ πολῖται κατέτρεχον ἀλλήλους μὲ ἀκατάπαυστον λύσσαν, ἐξ ὧν ὁ Σωκράτης (1) ἐχρημάτισε τὸ πρῶτον θῦμα τῶν δημοτικῶν διχονοιῶν. Ἡμεῖς ἀνεφέρομεν ἀνωτέρω τῆτον τὸν μέγαν ἄνδρα, τὸν υἱὸν πτωχῆτινος Ἀθηναίου, ἐξερχόμενον ἐκ τῆ σκότῃς τῆς γεννήσεώς τε καὶ δίδοντα τύπῃς ἀνδρίας, μετριότητος καὶ σοφίας, καὶ ἴδομεν, ὅτι ἔσωσε τὴν ζωὴν τῆ Ἀλκιβιάδου ἐν μιᾷ μάχῃ, καὶ ὅτι δὲν ἠθέλησε νὰ σέρξῃ εἰς τὴν ἀδικὸν ψῆφον κατὰ τῶν ἑξ Ἀθηναίων στρατηγῶν, ὅτι ἠγαντιώθη εἰς τὰς τριάκοντα τυράννης, καὶ ὅτι ἠγωνίζετο κατὰ τῆς δεισιδαιμονίας μὲ τὴν πλέον ὀξύροον ἀγχινοίαν καὶ δηκτικωτάτην εἰρωνείαν.

(1) Ὅσα παρὰ Πλάτωνι ἐν μὲν τῇ ἀπολογίᾳ Σωκράτους τὸν τρόπον τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐν δὲ τῷ Κριτωνι, ὅτι δὲν ἠθέλησε νὰ ρύγῃ ἐκ τῆς φυλακῆς· ἐν δὲ τῷ Φαίδωνι, τὸν διάλογον περὶ ἀθανασίας ψυχῆς, μεθ' ἧ ἠκολήθησεν ὁ θάνατός τε. Ὁ Ξενοφῶν εὐρισκόμενος τότε κατ' ὁδόν, ἐγραψε τὴν ἀπολογίαν τῆ Σωκράτους θεμιλιέμενος ἐπὶ ταῖς μαρτυρίαις τῶν ἄλλων. Ὁ Διογένης Λαέρτιος συνέγραψε τὸν βίον τῆ Σωκράτους ἐπιπολαιότατα.

Αὐτὸς εἶχεν ἀμίμητον καλὴν φύσιν καὶ ἀγάπην πρὸς ὅ-
 λον τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἔτοιμος νὰ εὐσπλαγχνι-
 ζηται τὰς κακίας τῶν ἄλλων, ἐν ᾧ αὐτὸς ἦτο σχεδὸν
 ἐλεύθερος ἀπ' αὐτὰς ὡς τὸσον, αὐτὸς ἐγίνωσκε τὰ ἐ-
 αὐτῆ ἐλαττώματα, καὶ ἡ μόνη ἐνδεχομένη ὑπερηφάνεια
 περί τινος ἦν ὁ σοχασμὸς, ὅτι δὲν εἶχεν ἐλάττωμα.
 ἐφρόντιζε δὲ τὸσον περὶ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆ συμφέ-
 ρουτος τῆς πατρίδος, ὡς ἐφαίνετο, κατὰ Διβίνιον, ὁ
 κοινὸς κατὴρ τῆς πολιτείας. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι δύσκα-
 λον νὰ διορθώσῃ τις τὸς γέροντας καὶ ν' ἀλλάξῃ τὰς
 γνώμας τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εὐλαβῶνται τὰ σφάλ-
 ματα, ἐν οἷς ἐγκατεγύρασαν, διὰ τῆτο κατεγίνετο ὅ-
 λως εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ τὸς νέους καὶ νὰ σπείρῃ τὸς σπό-
 ρας τῆς ἀρετῆς εἰς γῆν ἐπιτηδειοτέρα πρὸς βλάστησιν.
 Αὐτὸς δὲν εἶχεν ἔτε δημόσιον σχολεῖον, ἔτε διωρισ-
 μένην ὥραν τῆ διδάσκειν, ὡς οἱ λοιποὶ φιλόσοφοι, ἔ-
 τε ἠτοίμαζε σκαμνία, ἔτε ἀνέβη ποτὲ εἰς διδατκαλι-
 κὴν καθεδρὰν, ἀλλ' ἦν ὁ φιλόσοφος παντὸς καιρῆ καὶ
 ὥρας, διδάσκων ἀπανταχῆ καὶ κατὰ πᾶσαν περίεασιν,
 εἰς τὸς περιπάτους, εἰς τὰς συναναστροφὰς, εἰς τὴν τρά-
 πεζαν, εἰς τὸ σράτευμα, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆ στρατοπέ-
 δος, καὶ εἰς τὰς κοινὰς συναθροίσεις τῆς βουλῆς καὶ τῆ δή-
 μος. Γαιῆτος ἦν ὁ ἀνὴρ, τῆ ὁποῖε τὸν θάνατον μία φα-
 τρία τῆς πόλεως ἐμελέτα πρὸ πολλῆ, καὶ ὁ ὁποῖος πολ-
 λὰς χρόνους πρὸ τῆ θανάτου ὑπῆρχε τὸ θέαμα τῆς ὑ-
 βρεως καὶ χλεύης. Ἀριστοφάνης, ὁ κωμικὸς ποιητὴς,
 κατεπειώθη ἐπὶ μισθῷ νὰ τὸν κωμωδήσῃ εἰς τὸ θέατρον,
 καὶ συνθέσας κωμωδίαν ὀνομαζομένην νεφέλας, παρέ-
 σκησε τὸν Σωκράτη κρεμάμενον εἰς κάλαθον καὶ διδά-
 σκοντα τὰς γελοιωδεστάτας ἀτοπίας. Ὁ Σωκράτης παρ-
 ειρέθη εἰς τὴν παράεασιν ταύτης τῆς κωμωδίας, καὶ

δὲν ὠργίσθη παντελῶς, ἀλλὰ μάλις α βλέπων, ὅτι
 τινὲς ξένοι ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσι τὸν ἄνδρα, τὸν ὁποῖον ἐκω-
 μῶδεν, ἀναστὰς ἐσέθη ὄρθιος, ἕως ἔπαυσεν ἢ παρῆσα-
 σικ. Τῆτο ἐχρημάτισε τὸ πρῶτον κατ' αὐτῆ βέλος τῆς
 ἐπιβουλῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα ἐφανερώθη με-
 τὰ εἴκοσι χρόνους, ὅτε ἐπεφάνη ὁ Μέλिटος ἔκκαμνεν
 ἀναφορὰν κατ' αὐτῆ τακτικωτέραν παρὰ τῆς λοιπῆς, ἐγ-
 καλῶν αὐτὸν ἐνώπιον τῆ κριτηρίε ἔ κατηγορῶν αὐτῆ
 δύο τὰ κυριώτατα πταίσματα, τὸ μὲν πρῶτον, ὅτι
 δὲν ἐπίστευε τῆς αὐτῆς θεῆς τῆς δημοκρατίας, ἀλλ' εἰσ-
 ἤγεν ἄλλας νέες· τὸ δὲ δεύτερον, ὅτι ἐφθειρε τῆς
 νέες. Ἐκ τῆτων ἐνόμιζεν αὐτὸν ὁ Μέλिटος ἐνοχον θα-
 νάτῃ. Πόσον δὲ ὑπέκειτο ὁ Σωκράτης εἰς ὅλην αὐτῆν
 τῆν κατηγορίαν, εἶναι δύσκολον νὰ διορίσωμεν· τῆτο
 μόνον ὑπάρχει βέβαιον, ὅτι διὰ τὸν τότε πολὺν ζῆλον
 ἔ δεισιδαιμονίαν τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐτόλμα μὲν νὰ ἐν-
 αντιωθῆ φανερὰ εἰς τῆν συνήθη θρησκείαν, ἔ ἠναγ-
 κάζετο νὰ ὑποκρίνηται ὑποταγῆν εἰς αὐτῆν, πλὴν εἶναι
 πιθανώτατον ἐκ τῶν συνεχῶν μετὰ τῶν φίλων τῆ διαλέ-
 ξεων, ὅτι ἐν τῆ καρδίᾳ κατεφρόνει ἔ κατεγέλα τὰ
 παράξενα δόγματα καὶ τὰ ἀξιογέλασα μυθῆριά των
 θεμελιωμένα μόνον εἰς τῆς μύθους τῶν ποιητῶν, ἔ κατ-
 ἤτησε τόσον εἰς τῆν γνῶσιν τῆ ὄντως μόνῃ ἀληθινῆ
 ΘΕΟΥ, ὥσε τινὲς διὰ τῆν πρὸς τὸν Θεὸν πίσιν τῆ καὶ
 τῆν ἐνάρετον ζωὴν ἔκριναν πρέπον νὰ τὸν συναριθμή-
 σωσι μετὰ τῶν χριστιανῶν φιλοσόφων.

Ὄταν ἐφανερώθη ἡ συνωμοσία, οἱ φίλοι τῆ Σω-
 κράτης ἠτοιμάζοντο πρὸς ἀπολογία, ἐξ ὧν ὁ Λυκίας,
 ὁ ἐγκριτώτατος τότε ῥήτωρ, ἔδειξεν αὐτῶ λόγον συν-
 θεμένον μὲ μεγάλην τέχνην ἔ ἐπιμέλειαν, ἐν ᾧ παρ-
 ἔσαντο σαφέστατα τὰ δικακόματα ἔ αἱ ἀπολογίαι τῆ

Σωκράτες, ἔκινῆντο τὰ πάθη μὲ σφοδρότητα ἔδυναμιν ἀξίαν τῆ νὰ μαλακώσῃ ἔαυτὰς τὰς τραχυτάτας καρδίας. Ὁ Σωκράτης ἀναγνῆς, εὐαρεσθήθη ἔἐπήνεσεν αὐτόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ λόγος συνεφῶνει περισσότερον μὲ τὲς κανόνας τῆς ῥητορικῆς, παρὰ μὲ τὰ παραγγέλματα τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας, εἶπεν ὅτι εἰς αὐτόν δὲν ἀρμόζει. Ὁ Λυκίας ἠρώτησε, πῶς δύναται νὰ ἦναι καλῶς συσθεμένος καὶ νὰ μὴ ἀρμόζη αὐτῶ; Ἐκατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, εἶπε, μεταχειριζόμενος κατὰ τὸ ἠσύνηδες κοινὴν παραβολὴν, ὅτε ἔμπειρος τεχνίτης μοι φέρει μεγαλοπρεπέστατα ἔὀλόχρυσά ἱμάτια, τὰ ὅποια ἠθέλεν εἶδῃ μὲν κατεσκευασμένα μ' ἔλλην τὴν τέχνην, εἰς τὸ σῶμά με ἔμως δὲν ἠθέλον ἀρμόζη. Ἀπεφάσισεν ἔν σαθερῶς νὰ μὴ καταδεχθῆ νὰ ζητήσῃ ψήφου ὡς ἱκέτης κατὰ τὴν τότε συνήθειαν, ἔδὲν μετεχειρίσθῃ μῆτε τὴν διαλεκτικὴν τέχνην, μῆτε τὴν εὐγλωττίαν, μῆτε παρακαλέσεις, μῆτε δεήσεις, ἔτε ἔφερε ποτὲ γυναῖκα ἢ τέκνα, διὰ νὰ παρακινήσωσι τὲς κριτὰς εἰς ἔλεος διὰ τῶν σεναγμῶν καὶ δακρύων, ἔτε ἠθέλησε νὰ δεχθῆ ἄλλου συνηγόρου, ἔτε νὰ παρήρῃσιασθῆ ἔνώπιον τῶν κριτῶν ὡς ἱκέτης, ἔχι διὰ ὑπερηφάνειαν ἢ καταφρόνησιν πρὸς τὲς κριτὰς, ἀλλὰ διὰ τὸ σαθερόν ἔγενναῖον δάρζος, τὸ ὅποιον προέρχεται ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς ἔἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς ἀληθείας ἔἀθωότητος. Ἡ ἀπολογία τε δὲν ἔδεικνυε μῆτε τί σαλευόμενον, μῆτε τί δειλὸν ἐν ἔαυτῇ, ἢ δὲ λαλιά τε ἦτο τολμηρὰ, ἀνδρική, γενναία, ἀπαθῆς, ἀτάραχος, παρήρῃσιαστικὴ ἔφιλοσοφικὴ, χωρὶς τινος ἄλλης σολῆς, εἰμὴ ἐκείνης τῆς ἀληθείας, ἔἐνὶ λόγῳ τοιαύτῃ, δι' ἣς ἔλαμπε ἔδιέφαινε ὁ χαρακτήρ ἔἢ λαλιὰ τῆς ἀθωότητος. Ὁ Πλάτων ἔετυχε τό-

τε παρῶν εἰς τὴν ἀπολογία τῆ Σωκράτους, καὶ ἀντιγράψας μετὰ ταῦτα, ἐσύνθεσεν ἐξ αὐτῆς χωρὶς προώδικης τὸν λόγον ἐπιγραφόμενον ἀπολογία Σωκράτους, ἓνα ἀπὸ τῶν ἐντελεστάτων λόγων τῶν ἀ. χαίων συγγραφέων, τὸν ὁποῖον βέλω ἐκθέσει ἐνταῦθα ἐν ἐπιτομῇ.

Εἰς τὴν διορισμένην ἡμέραν ἀνεγνώθη κατὰ τὸ σύνθετον ἢ κατηγορία. Τὰ δύο μέρη παρεσέθησαν ἑμπερῶεν τῶν κριτῶν, καὶ ὁ Μέλιτος ἤρξατο λαλεῖν. Ὅσον δὲ ἀναπυδαικτοτέρα καὶ ἀδικωτέρα ἦτον ἡ κατηγορία, τόσῃν περισσοτέρῃν πανουργίαν καὶ τέχνην μετεχειρίσθη πρὸς ἐπισκέπασιν τῆς ἀδυναμίας τῆς, χωρὶς ὅ ἀφύσῃ ἐδὲν, ὅ, τι ἐδύνατο νὰ κάμῃ μισητὸν τὸ ἐναντίον μέρος, μεταχειριζόμενος ἀντὶ τῶν ἐλλειπόντων δικαίων λόγων τὰς κολακείας καὶ τὰς δόλους τῆς ζωηρᾶς καὶ ἐξαιρέτης εὐγλωττίας. Ὁ Σωκράτης ἀπεκρίθη μετὰ ταῦτα, ὅτι δὲν ἐγίνωσκεν ὁποῖαν ἐντύπωσιν ἔκαμον εἰς τὰς κριτὰς οἱ λόγοι τῆ ἐνάγοντος. Ὅσον δὲ δι' αὐτὸν ὁμολογεῖ, ὅτι ἐλησιμόνησε σχεδὸν τὸν ἑαυτὸν τε. Τόσον εὐμορφα ἐζωγραφισμένα καὶ πιθανὰ ἦσαν τὰ δικαιώματα ἐκείνων, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἦτον ἐδέ εἰς ἀληθινὸς λόγος εἰς ὅλα τὰ ρηθέντα.

„Μὲ κατηγορεῖσιν, ἔλεγεν, ὡς διαφοροῦσα τῶν νέων καὶ διδάσκοντα αὐτὰς κακὰς ἀρχὰς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀλλ' ὑσεῖς ἐξεύρετε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι ἐγὼ ποτὲ δὲν ἐπηγγελλόμενος διδάσκαλος, ἔτε ἐμπορεῖ ποτὲ ὁ δριμύτατος φόδος νὰ μ' ἐλέγξῃ, ὅτι ἐπώλησα τὰς διδασκαλίας μου· μάρτυρ δὲ τῆς ἀξιοπίστου εἶναι ἡ πτωχεία μου. Ἐγὼ πάντοτε πρόθυμος νὰ μεταδώσω τὰ φρονήματά μου καὶ εἰς τὰς πλουσίους καὶ εἰς τὰς πτωχὰς, καὶ νὰ τὰς συγχωρῶ νὰ ἐπιπληρώσιν.

„τῶσι καὶ νὰ μοι ἀποκρίνωνται, ὅταν θέλωσι, προσφέ-
 „ρω τὴν δόλυσίν μου εἰς ὅλας τὰς φιλαρέτας· ἀνίσως
 „δὲ μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν μου εὐρεθῆτις καλὸς ἢ κα-
 „κός, δὲν πρέπει ν' ἀποδίδηται εἰς ἐμὲ μήτε ἡ ἀρετὴ
 „τῆ ἐνός, μήτε ἡ κακία τῆ ἑτέρας, εἰς τὰ ὅποια δὲν
 „συνήργησα. Ἡ δὲ μόνη ἐνασχολία μου εἶναι τὸ νὰ δι-
 „δάσκω ὅλας, νέες τε καὶ γέροντας, νὰ μὴ ἀγαπῶσι
 „τόσον τὸ σῶμα, ἔτε τὸν πλῆτον, ἔτ' ἄλλα ἐπίγεια
 „πράγματα, ὅποιά ποτ' ἂν ᾖ, καὶ νὰ μὴ ἀμελῶσι τό-
 „σον τὴν ψυχὴν, τὸ πρῶτον ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης
 „αὐτῶν, ἐπειδὴ δὲν παύω λέγων, ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν
 „προέρχεται ἀπὸ τὸν πλῆτον, ἀλλ' ἀνάπαλιν, ὁ πλῆ-
 „τος ἀπὸ τὴν ἀρετὴν, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζουσιν ὅλα
 „τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις εἰς τε τὸ κοινὸν καὶ
 „κατὰ μέρος.

„Ἐὰν, λοιπὸν, ὁ λέγων ταῦτα διαφθείρει τὰς
 „νέας, ὁμολογῶ, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐμαυτὸν ἐνοχον
 „καὶ ἄξιον ποινῆς. Ἐὰν δὲ οἱ λόγοι μου δὲν εἶναι ἀλη-
 „θεῖς, εὐκόλον εἶναι νὰ μ' ἐλέγξητε ψεύσην. Ἐγὼ
 „θεωρῶ ὡδε πολλὰς μαθητάς μου· ἄς παρρησιασθῶσιν.
 „Ἀλλ' ἴσως εἴποιτις διὰ τὸν φόβον καὶ διὰ τὸ πρὸς τὸν
 „διδάσκαλον σέβας δὲν τολμῶσιν· ἀλλὰ καὶ οἱ πατέ-
 „ρες, ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς δὲν ἐμπορεῖν νὰ προφασι-
 „σθῶσι καὶ νὰ μὴ ἔλθωσιν ὡς καλοὶ πατέρες καὶ ἀγα-
 „θοὶ συμπολίται, διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν τιμωρίαν τῆ διαφ-
 „θορέως τῶν υἱῶν, ἀδελφῶν καὶ ἀνεψιῶν. Ἀλλὰ τί βλέ-
 „πω; αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἐδῶ οἱ συνήγοροί μου καὶ φρον-
 „τίζουσι μεγάλως διὰ τὴν καλὴν ἔκβασιν τῆς ὑποθέ-
 „σεώς μου.

„Ψηφίσατε ἐπ' ἐμοί, ὅποιαν ὑμῖν ψῆφον ἀρέσκει,
 „ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι· ἐγὼ μήτε νὰ μετανοήσω ἐμπο-

„ῥῶ, μήτε ν' ἀλλάξω τὴν πολιτείαν μου, ἢτ' ἐξουσίαν
 „ἔχω νὰ παραιτήσω ἢ νὰ διακόψω τὴν ἐπιστάσιαν, τὴν
 „ὁποίαν αὐτὸς ὁ Θεὸς μοι ἐπέταξεν, ἢ γὰρ τὴν φροντί-
 „δα τῆ νὰ διδάσκω τὰς συμπολίτας μου. Ἀνίτως, ἀφ'
 „ἧ ἐπλήρωσα πιστῶς ὕλας τὰς πολεμικὰς ἐπιστάσις,
 „ὅσας μοι διώρισαν οἱ στρατηγοὶ ἡμῶν εἰς τὴν Πιτιδαίαν,
 „Ἀμφίπολιν καὶ τὸ Δήλιον, ἀνίστως λέγω ὁ φόβος τῆ Σα-
 „νάττε μ' ἐκάμνε τώρα νὰ παραιτήσω ἐκείνην, εἰς τὴν
 „ὁποίαν μοι ἔταξεν ἡ θεία πρόνοια προσάξασά με νὰ
 „περάσω ὅλην με τὴν ζωὴν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσο-
 „φίας πρὸς διδασκαλίαν ἑμαυτῆ τε καὶ ἄλλων, ἢ θελεν
 „εἶδαι ἐπ' ἀληθείας ἢ παρανομιωτάτην λειποταξίαν, καὶ
 „τότε δικαίως ἢ θελον ἐγκαλεσθῆ ἑνώπιον τύττε τῆ δι-
 „κασυρίας ὡς ἀσεβῆς καὶ μὴ πιστεύων εἰς τὰς θεάς. Ἐὰν
 „ὑσεῖς ἀπεφασίζετε νὰ μὲ ἀπολύσητε ἐπὶ συμφωνίᾳ
 „τῆ νὰ σιωπῶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἀπεκρινόμενην δίχα διαγα-
 „μῆ, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐγὼ τιμῶ μὲν καὶ σῆς ἀγα-
 „πῶ, ἀλλὰ πείθομαι κάλλιον εἰς τὰς θεάς παρὰ εἰς ὑ-
 „σῆς, καὶ ἄχρις ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς δὲν θέλω παύσει
 „φιλοσοφῶν, νεφετῶν καὶ ἐλέγχων ὑσῆς κατὰ τὴν συ-
 „νήθειάν μου, καὶ λέγων εἰς ὅποιον ἐξ ὑμῶν ἀπαντῶ,
 „ὡ ἄριστε ἀνδρῶν (1), ὡ πολίτα τῆς μεγίστης καὶ περι-
 „βλέπτου πόλεως τῆ κόσμου διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἀνδρίαν,
 „δὲν ἐντρέπη ἐπιμελόμενος μόνον νὰ θησαυρίζης καὶ νὰ
 „ζητῆς δόξαν, ὑπόληψιν καὶ ἀξιώματα, καὶ ν' ἀμελῆς
 „τὰς θησαυρὸς τῆς φρονήσεως, ἀληθείας καὶ σοφίας, καὶ
 „νὰ μὴ σπουδάσης νὰ καταστήσης τὴν ψυχὴν σε ὅσον τὸ
 „δυνατὸν ἀγαθὴν καὶ τελείαν;

(1) Τρόπος τῆ ἀσπάζεσθαι εὐγενέστατος καὶ συνειδησί-
 νος παρὰ τοῖς Ἑλλησιν.